

Geloven in hemel en hel

‘Slechts een kwart van de christenen gelooft in de hel. Twee derde gelooft wel in de hemel.’ Een opinieonderzoek in opdracht van de EO en het *Nederlands Dagblad* in 2012 maakte duidelijk dat vooral het geloof in de hel onder druk staat. Uit het onderzoek bleek wel dat regelmatige kerkgangers vaker in hemel en hel geloven dan christenen die zelden of nooit in de kerk komen. Hoe ligt dit eigenlijk bij onszelf, in onze gemeente? In hoeverre vormen hemel en hel voor ons een werkelijkheid? En komen ze ook ter sprake?

Wat bedoelen we eigenlijk met de hemel en met de hel? In de Bijbel hebben deze woorden meer dan één betekenis. Zo kan de hemel duiden op het heelal, terwijl met de hel in sommige teksten het rijk, het machtsgebied van de dood wordt bedoeld. Het gaat in deze brochure om hemel en hel als aanduidingen van het hiernamaals. De hemel staat voor de zaligheid, de volle gemeenschap met God en met Christus. Het is het Vaderhuis met de vele woningen (Joh. 14:2-3). Onder de hel verstaan we het voorgoed van God gescheiden zijn. Mensen kunnen het leven nu ook als een hel ervaren doordat ze afschuwelijke dingen meemaken. Maar dé hel is

nog vele malen erger, juist vanwege het eeuwigheidskarakter.

Laatste ernst

De thematiek heeft dus te maken met de laatste ernst. Hoe stellen we deze op een goede en vooral bijbelse manier aan de orde? Daarbij denk ik aan prediking en pastoraat, aan catechese en jeugdwerk, aan gesprekken met anderen en aan de opvoeding van kinderen. Hoe voorkomen we dat er onnodig weerstand wordt opgeroepen? Het is verleidelijk – en zelfs een verzoeking – om het alleen over de hemel te hebben en de hel (vrijwel) onbenoemd te laten. Het is immers om meer dan één reden uiterst gevoelige thematiek. Ik noem er enkele.

'Er is geen enkele reden om te denken dat de hel een fictie is. (...) Het neen zeggen tegen Gods liefde is ja zeggen tegen de hel. Het pertinent afwijzen van de gemeenschap met God is de keuze voor het verlaten worden door God.' (dr. J. Hoek)

• Het komt dichtbij

In toenemende mate hebben we te maken met mensen die niet vertrouwd zijn met het Evangelie of die met de kerk en het geloof hebben gebroken. Dat kunnen mensen uit onze directe omgeving zijn, zoals familieleden, collega's, vrienden, en zelfs eigen kinderen en kleinkinderen. De notie van de hel wordt extra beladen, omdat het zo dichtbij komt. Het maakt een heel verschil of we in het algemeen onderschrijven dat ongelovigen verloren gaan of dat we hierbij aan concrete mensen moeten denken. Mensen van wie we houden, met wie we ons verbonden weten, voor wie we veel waardering en respect hebben. Alleen al de gedachte dat zij in de hel zouden komen, is niet te verdragen.

Het is verleidelijk om het alleen over de hemel te hebben en te zwijgen over de hel

• Besef van de eeuwigheid verdwijnt

Voor velen telt alleen de zichtbare werkelijkheid. Dat het leven een voorbereiding is op de eeuwigheid, wordt steeds minder beseft. Ook binnen de kerk is dit te merken. Weten we ons nog vreemdeling, mens onderweg? Of hebben we ons helemaal gesetteld in het hier en nu? Hemel en hel komen dan wel meer op afstand te staan. Tegelijk bespeuren we in de samenleving toch aandacht voor een mogelijk leven na dit leven. Met name als mensen met de dood in aanraking komen, blijken er op-

eens allerlei vage voorstellingen van een hemel of iets dergelijks te bestaan. Maar dat betekent niet dat er rekening mee wordt gehouden dat dit leven beslissend is voor de eeuwigheid.

• Godsbeeld verschuift

Wat ook meespeelt, is een verschuiving in het godsbeeld. Dat God het toelaat dat mensen voor eeuwig omkomen in de hel, wil er bij velen niet (meer) in. Dit past op geen enkele wijze bij het beeld dat zij van God hebben. Noties als straf en oordeel worden al gauw geassocieerd met een verouderd beeld van de Heere. Dat is iets van vroeger; gelukkig hebben we dat vandaag achter ons gelaten. God wordt gezien als een liefdevolle Vader Die er altijd voor je is. Al maak je het nog zo bont – het komt wel goed.

Dit is een ernstige versimpeling van het bijbelse godsbeeld. Wie de liefde van de Heere versmaadt, roept Zijn toorn op. Bovendien: God doet recht. Hij is te heilig om het kwaad ongestraft te laten.

• Mogelijkheid van verloren gaan ontkennen

Hier komt nog bij dat in grote delen van de kerk de mogelijkheid van verloren gaan wordt ontkend. Uiteindelijk zal ieder mens toch behouden worden. Het heil in de Heere Jezus geldt zó universeel dat de hel – als deze al bestaat – leeg blijft als het om mensen gaat.

Alleen de duivel en zijn mede-engelen verdwijnen daar voorgoed achter slot en grendel. Het gevolg is dat het Evangelie de klem van de laatste ernst verliest.

De Schrift

Het is in de Bijbel onmiskenbaar dat hemel en hel bestaan. Al in het Oude Testament zijn hier en daar aanwijzingen te vinden (al

'Tenzij je in de hel gelooft, zul je nooit kunnen zien en geloven hoeveel Jezus van je houdt.' (Tim Keller)

is het zicht op leven na dit leven in het eerste deel van de Schrift nog niet zo helder). Te denken valt aan psalmen die getuigen van blijvende geborgenheid in God (16, 49, 73). In Daniël 12:2 lezen we over de beide mogelijkheden van 'eeuwig leven' en 'eeuwig afgrijzen'. Het Nieuwe Testament is veel duidelijker over de werkelijkheid van hemel en hel. Vooral de Heere Jezus laat in alle scherpte zien dat er twee wegen zijn: de brede weg die naar het verderf leidt en de smalle die naar het leven leidt (Matth.7:13-14). Een van Jezus' mooiste uitspraken over de hemel is het tweede kruiswoord: 'Heden zult u met Mij in het paradijs zijn' (Luk.23:43). Over de hel spreekt Jezus maar liefst 75 keer in aangrijpende bewoordingen. Het is de buitenste duisternis waar gejammer en tandengeknars zal zijn (Matth.8:12). Het is ook de vurige oven (Matth.13:42,50; 25:30) met onuitblusbaar vuur (Mark.9:43).

Onvoorstelbaar

Hoe zien hemel en hel eruit? Kunnen we ons er een voorstelling van maken? Niet echt. We moeten ons er goed van bewust zijn dat de Schrift beeldspraak gebruikt als het om de toekomst gaat. Onze taal en ons voorstellingsvermogen zijn niet toereikend om te beseffen hoe de hemel en de hel in werkelijkheid zijn.

'Niets in de hemel is gelijk aan wat wij in het hiernumaals kennen, behalve de levende God' (J. Hoek). Dit is precies het geheim van de hemel: dat God er is! En dat Jezus er is. Hun aanwezigheid maakt de hemel tot hemel. Paulus kon ernaar verlangen om 'bij Christus te zijn' (Fil. 1:23). Concentratie op Hem bewaart voor onvruchtbaar speculeren over de hemelse heerlijkheid. Bovendien mogen we niet vergeten dat de hemel een soort tussenfase is. Gods grote einddoel is de nieuwe aarde. Ook over de hel wordt in beeldtaal gesproken. We moeten uitkijken voor een al te precieze voorstelling. In de schilderkunst zijn daar voorbeelden van. Afgrijselijke tafereelen die mensen wel angst inboezemen maar geen zicht op God geven. Strikt genomen spreken de beelden die Jezus gebruikt elkaar tegen. Wie ze letterlijk opvat, loopt vast. Hoe kan er duisternis zijn terwijl er een vurige oven brandt? En hoe valt de eeuwige dood te combineren met mensen die hun tanden knarsen? Jezus bedoelt iets aan te geven van wroeging. Niet meer terug te kunnen. De hel is een plaats zonder hoop. Omdat er geen enkel perspectief meer is, is de hel een huiveringwekkend realiteit!

'De boodschap van de hel moet in het licht van het kruis vernomen worden. Dat houdt een nodiging in om te zwichten, niet voor de toorn, maar voor de liefde van God.' (dr. J. van Genderen)

Aan de bewogenheid en de liefde van onze Heiland behoeven we niet twifelen. Maar uitgerekend Hij waarschuwt herhaaldelijk voor de hel. Juist omdat Hij ons daarvan redden wil. Verder spreekt Jezus over 'verloren gaan' (Joh.3:16) en 'het leven niet zien' omdat de toorn van God op je blijft (Joh.3:36).

Ook in Handelingen, in de brieven en in het boek Openbaring treffen we vele Schriftplaatsen aan die de ernst van hemel en hel benoemen.

Wie het bestaan van de hel wil ontkennen, moet dus fors schrappen in de Heilige Schrift. En dat geldt niet minder voor het bestaan van de hemel.

Niet verzwijgen

De werkelijkheid van hemel en hel mogen we daarom niet verzwijgen. Zeker niet in de prediking. Voor Paulus was het feit dat ieder mens voor de rechterstoel van Christus komt te staan een belangrijk motief om het Evangelie te verkondigen (2 Kor.5:10-11). God neemt ons leven volstrekt serieus. Zonder geloof en bekering blijven we buiten het Koninkrijk van God. Wee de voorganger die dit aspect in de prediking laat liggen. Ooit kreeg Ezechiël te horen dat God van zijn hand het bloed zal eisen van de goddeloze die 'in zijn ongerechtigheid' sterft terwijl hij niet door de profeet gewaarschuwd is (Ezech.3:18; vergelijk Hand.20:26 en Hebr.13:17).

Ook in het pastoraat kunnen er momenten zijn waarop we elkaar moeten wijzen op de consequentie van het vasthouden aan verkeerde keuzes. Dat vraagt moed. Bijbels pastoraat is niet alleen vertroosten en bemoedigen. Het is – zo nodig – ook vermanen. Het Evangelie is nu eenmaal niet vrijblijvend. Er staan eeuwige belangen op het spel. Dit moeten ook onze jongeren weten.

Hier ligt een taak voor de catechese en het jeugdwerk. Als de realiteit van hemel en hel nooit aan de orde komt, nemen we een enorme verantwoordelijkheid op ons. Jongeren zijn gebaat bij eerlijkheid en duidelijkheid.

In het juiste licht

Wel dienen hemel en hel in het juiste licht ter sprake te komen. 'In het licht van het kruis' zoals in een citaat van dr. J. van Genderen te lezen staat. Zeker de hel vormt in de Bijbel nergens een zelfstandig thema. Rond een begrafenis kan het gebeuren dat een familie vraagt: 'Het wordt toch geen boodschap van hel en verdoemenis?' Alsof dit ooit de kern van de verkondiging zou kunnen zijn. Als dit wel het geval is, zit er iets grondig fout. Bijbels gezien kan en mag hier nooit de nadruk op liggen.

Wij kunnen ons niet voorstellen hoe de hemel en de hel echt zijn

De kerninhoud van de prediking vormt 'Jezus Christus, en Die gekruisigd' (1 Kor.2:2). Ondertussen worden we vurig aangespoord (én aangemoedigd) tot een levend geloof in Hem. In dat kader klinkt ook de waarschuwing voor het ongeloof met als uiterste consequentie de eeuwige verlorenheid. Het gaat er inderdaad om dat we niet voor de toorn maar voor de liefde van God zwichten (zie het genoemde citaat). Hemel en hel hebben alles te maken met ons ja of nee tegenover de gekruisigde Heere Jezus. Op Golgotha is Hij Zelf door de hel heengegaan om de hemel voor ons te openen. Het is onmogelijk om neutraal te blijven tegenover dit Evangelie. Je laat je inwinnen of je blijft je verzetten.

Toonzetting

De gevoeligheid van de thematiek vraagt om een zorgvuldige toon. Ik denk aan de volgende aandachtspunten. Allereerst is *bewogenheid* belangrijk. Het kan niet zo zijn dat we koud en hard over

Lewis

Op een heel eigen manier heeft C.S. Lewis over de hel nagedacht. Bekend is zijn boek *De grote scheiding*. Zoals hij zelf aangeeft, berust de inhoud voor een groot deel op fantasie. Ondertussen maakt Lewis wel een belangrijk punt. Op een in-dringende manier weet hij duidelijk te maken dat de hel een definitieve scheiding van God betekent. Vooral Zijn afwezigheid maakt de hel tot hel.

Bovendien laat Lewis zien dat mensen die tijdens hun leven niets met God te maken willen hebben in de hemel niets te zoeken hebben. Ze 'passen' er bij wijze van spreken niet. Als we nu ons bestaan op onze eigen manier willen inrichten, zonder rekening te houden met Gods wil en wet, hoe kunnen we dan ooit in de hemel bij Hem willen verkeren? Dit laatste gezichtspunt zou een handvat kunnen bieden in het missionaire gesprek.

Jezus spreekt over de hel maar liefst 75 keer in aangrijpende bewoordingen

hemel en hel spreken. Het mag ons ook nooit gemakkelijk afgaan. Liever wat gestamel dan dat woorden als hel en verdoemenis vlotweg in de mond genomen worden.

Laat een ander maar voelen dat zijn of haar eeuwig welzijn ons ter harte gaat. Van Jezus lezen we dat Hij huilde om de onbekendheid van Jeruzalem (Luk. 19:41). Over bewogenheid gesproken.

In de tweede plaats mogen we *nooit vanuit de hoogte* over hemel en hel spreken, alsof je beter bent dan iemand die niet gelooft. Die indruk kan maar zo worden gewekt. Het zal de kunst zijn om duidelijk te maken dat je zelf ook de hel verdient. Het is alleen genade als je mag weten dat de hemel je wacht.

Laat in het spreken over hemel en hel ook iets van *huiver* doorklinken. Grote woorden passen niet. Het is niet nodig om altijd het woord 'hel' te gebruiken. We hebben al gezien dat de Heere Jezus Zich op meerdere manieren uitdrukt. Het valt ook op dat in de nieuwtestamentische brieven het woord 'hel' nauwelijks voorkomt. Meestal spreken de apostelen over 'verloren gaan'. Maar dat betekent niet dat hun woorden inboeten aan ernst.

Ik noem ook *terughoudendheid*. Laatste oordelen komen ons niet toe. Zo hebben

wij ons niet uit te spreken over de eeuwige bestemming van mensen die nog nooit met het evangelie van de Heere Christus in aanraking gekomen zijn. Uit Lukas 12:47-48 krijgen we de indruk dat er gradaties zijn in de straf die God voltrekt. Zijn er ook gradaties binnen de hel? Hier bevinden we ons aan de grens van wat ons in de Schrift is geopenbaard. Ons past in ieder geval voorzichtigheid in het spreken over hemel en hel. De kernvraag is hoe ik zelf tegenover Christus sta.

Eerst hemel

Het is niet voor niets dat deze brochure 'hemel en hel' in deze volgorde noemt. De hemel staat voorop. Dat is in lijn met het Evangelie. Het gaat primair om een positieve boodschap. De Heere wil niet dat wij verloren gaan. Wat is het geweldig dat Hij in Zijn Woord uitzicht biedt. Het levende geloof mag weten van toekomstverwachting. Door de dood heen bereidt God in Christus eeuwig leven. Door de Heilige Geest doet Hij uitzien naar de erfenis die wacht. Daarom staat de hemel voorop.

Het gaat erom dat we niet voor de toorn maar voor de liefde van God zwichten

Gespreksvragen

- 1 Wordt er in de prediking voldoende aandacht aan hemel en hel gegeven?
- 2 Herkennen we wat geschreven is over het verschuiven van het godsbeeld? Hoe wordt een eenzijdig godsbeeld voorkomen?
- 3 Bespreek met elkaar het citaat van Tim Keller: 'Tenzij je in de hel gelooft, zul je nooit kunnen zien en geloven hoeveel Jezus van je houdt.'
- 4 Is het nodig om in contacten met mensen die niet geloven over de hel en verlorenheid te beginnen? Waarom wel, waarom niet? (Zelf ervaar ik deze spanning sterk rond rouwdiensten. Vaak zijn er mensen aanwezig die weinig of niets met het geloof hebben. Je wilt graag een positief getuigenis laten horen. Tegelijk ben je ook geroepen om eerlijk te zijn.)
- 5 Hoe kunnen we de thematiek van hemel en hel overdragen aan kinderen en jongeren? Niet alleen in de gemeente maar ook in de gezinnen? Voor welke valkuilen moeten we op onze hoede zijn?
- 6 In hoeverre leeft de toekomstverwachting bij ons en wordt ons leven erdoor gestempeld?

Auteur van deze brochure is ds. J.C. Schuurman, predikant van de hervormde gemeente te Harderwijk.

Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk
Bijlage bij *De Waarheidsvriend*, 19 september 2014

Kleine Fluitersweg 253, 7316 MX Apeldoorn | tel. 055-5766660
www.dewaarheidsvriend.nl | www.gereformeerdebond.nl

Verder lezen

- Dr. J. Hoek, *Hoop op God* (Zoetermeer, 2004)
- Dr. J. van Genderen, dr. W.H. Velema, *Beknopte gereformeerde dogmatiek* (Kampen, 1992)
- C.S. Lewis, *De grote scheiding* (Kampen, 2006)
- Dr. H.G.L. Peels, *Wie is als Gij?* (Zoetermeer 2007)

- Calvijn, *Institutie*, boek III, hoofdstuk 25.10-12
- Op de website van het *Nederlands Dagblad* (www.nd.nl) het dossier 'Is God groter dan de hel?'
- Ds. J. Flikweert 'Als ik sterf, wat dan ...?' (artikelenserie uit *De Waarheidsvriend*, oktober-december 2004), digitaal beschikbaar via www.dewaarheidsvriend.nl of www.digibron.nl